

Jegyzetek

1. A legismertebb ezek sorában a budai Hentzi-szobor és a honvéd-émlékmű egyidejű megkoszorúzásának terve, úgymond a megbékélés jegyében. Az ennek nyomán kirobbanó politikai botrány *Szapáry Gyula* miniszterelnök lemondásához vezetett 1892. nov. 17-én.
2. Szegedi Napló 1903. okt. 6. 6. p. Továbbiakban: Sz. N.
3. Polczner Jenő, ügyvéd (1840–1911) A városi tanács tagja, majd a Függetlenségi Párt színeiben országgyűlési képviselő (1896–1906), Szeged korabeli közéletének egyik meghatározó alakja.
4. Sz. N. 1903. okt. 6. rendkívüli különszám 3. p.
5. Koszó István (1867–1921) ügyvéd A városi tanács tagja, függetlenségi párti politikus, később országgyűlési képviselő (1906–1910).
6. Becsey Károly (1861–1932) ügyvéd. A Függetlenségi Népkör, majd ezt követően a Szatymazi Népkör alapítója. a Függetlenségi Párt szegedi elnöke.
7. A Mars tér 12 alatt, a jelenlegi Gábor Dénes Informatikai Főiskola helyén.
8. Sz. N. rendkívüli különszám 1903. okt. 6. 4. p.
9. Sz. N. 1903. okt. 7. 9. p.

Kohári Nándor

Politikai gyilkosság Magyarországon, 1946

A Lakos-merénylet Szentesen

Magyarország német megszállás alól való felszabadulását követően még a gyakran demokratikus jelzővel illetett átmeneti időszak is bővelkedett törvénysértésekben, politikai és személyes indítékú leszámolásokban. Ennek hátterében a leggyakrabban a Magyar Kommunista Párt politikai apparátusa által szorgalmazott, a régi rendszer híveivel szembeni leszámolási szándéka húzódott meg többnyire álcaként a háborús bűnösség fogalmának rugalmas értelmezését használva fel. A politikai bűnözés másik szálát kezdetől fogva a szovjet recept szerint a rendőrséget villámgyorsan előzőlő kommunis-ták helyi önkényeskedése képezte. Tehették, hiszen maguk mögött tudhatták a Szovjetunió támogatását, ami garanciáját jelentette a büntetlenségnek. Ebben a légkörben a kilengések ellen hatékonyan fellépni már nem lehetett, viszont a még meglévő szólásszabadság közepette jó néhány ügy váltott ki komoly visszhangot, országos felháborodást.¹ Ezek sorában Csongrád megyében

kétségtől a legnevezetesebb a Lakos-gyilkosság volt.

1946. március 7-én éjszaka a szentesi kórház idegosztályának hálótermében négy álarcos férfi hatolt be. Egyikük géppisztolyt fogott a betegekre, míg a többiek Lakos József szentesi rendőrkapitány ágyához siettek. Ő az érkezőket látva egyiküket felismerve megpróbálta a lehetetlent és megszólította: „János, János, ne bánts, én sohasem bántottalak!” Az ágyban fekvőre leadott géppisztoly-sorozat volt a válasz, majd törrel még többször is beledőfték. Lakost a gyomrán és a mellkasán érték a lövések, a szúrások már csak a gyilkosok hidegvérű túlbiztosítását jelentették.²

Ki volt az áldozat, Lakos József, és mi-nek kellett történnie ahhoz, hogy ez a tragédia bekövetkezzék? – Ifjabb Lakos József Szentesen született 1913. szeptember 19-én. Apja idősebb Lakos József állami tanító volt, akit a Tanácsköztársaság ideje alatti magatartásáért másfél év börtönre ítélt.

tek, s megfosztották tartalékos tiszti rangjától.

Legidősebb fia József a Horváth Mihály Reálgimnáziumban érettségizett, majd katonai szolgálatát Szegeden letöltve 1939. február 13-án Szentesen lépett be a rendőrség állományába. A szükséges tanfolyam elvégzését követően nyomozóként tevékenykedett, ez a korabeli, kissé falusias Szentesen főként tyúk- és biciklilopásokat és ezekhez hasonló szintű ügyeket jelentett. 1943-44-ben a család tevékenyen is részt vett a zsidók bújtatásában, 1944. júliusában Lakos József fellépése mentette meg a város határában lezuhant angol pilótát a tömeg lincselésétől.

Apja előéletében, eddigi politikamentes magatartásában és saját háború alatti helytállásában egyaránt bízva az egyetlen rendőr volt Szentesen, aki nem menekült el a szovjet csapatok 1944. október 8-i bevonulásakor. Rendőri mivolta azonban így is gyanús volt, a szovjetek a bevonulást követően lakásáról előállították, és Orosházára, majd Aradra vitték. Miután előéletét lenyomozták, és megbízhatónak tartották, visszavitték Szentesre, ahol a szovjet városparancsnok Szentes város rendőrkapitányává nevezte ki. Ezt az ideiglenes nemzeti kormány 1945. január 8-án jóváhagyta. A baloldali családi gyökerek és makulátlan előélete után egyaránt szép karrier várt volna rá, ha belép a Magyar Kommunista Pártba. Erre az MKP helyi tagjai többször fel is szólították, de a válasz mindig elutasító volt.

Mindeközben még tartott a világháború, a korabeli közállapotokra jellemző, ahogy hirtelen megszorodott a szentesi rendőrség létszáma. A Belügyminisztérium nyolc detektívet rendszeresített Szentesen, ám Lakos egyszer csak tizenkettőt talált a nyomozók szobájában. Az újakat kérdőre vonta, mire azok: – „minket az MKP nevezett ki detektívnek” válasszal rukkoltak elő. A négy új nyomozó között volt az a *Láng Béla*, aki ellen korábban, még mint köztörvényes bűnő-

ző ellen, nyomozott kályhalopási ügyben. Lakos egy másik régi ismerőse, az egykori tyúktolvaj *Dadi Imre*, közben az MKP titkára lett.

A kommunista rendőrök gyorsan munkába is álltak, önkényes házkutatásokkal, rendőri zaklatással hívva fel magukra a figyelmet. 1945. március 9-én és 11-én két ízben utcai ellenőrzés során több lövést adtak le Lakosra, amit ő viszonzott. Később családi körben elmondta, fölismerete merénylőjét, aki nem volt más, mint az egykor általa letartóztatott *Dadi Imre*. Neki, kommunista volta ekkor már teljes büntetlenséget biztosított. Lakos megteszi, amit háborús háterszágban a szovjet csapatok jelenlétében egy kommunista funkcionárius ellen meg lehet tenni, jelentést küld a Belügyminisztériumba. Jelentését néhány nappal később *Láng Béla* detektívnel látja viszont, aki még meg is fenyegeti. Lakos erre vizsgálóbizottságot kért, ami 1945. április 21-én meg is érkezett *Tömpe András* rendőralezredes és *Nagy István* rendőrszázados személyében. Április 23-án *Tömpe* utoljára próbálkozik Lakosnál, hogy rávegye, lépjen be az MKP-ba.

Az újboli elutasító választ követően *Tömpe* megalázó körülmények között – egyenruháját szinte letépi róla – letartóztatja. Ezen aktusnál már jelen volt *Nagy István* helyi műszerészsegéd, akit az MKP Lakos helyébe rendőrkapitánynak jelölt. Kezdetét vette Lakos meghurcoltatása. Tizenkét napig a szentesi rendőrség cellájában naponta verték gumibottal, miközben paplant tettek a fejére, hogy kiáltásait ne hallják. Előre kitöltött jegyzőkönyvet próbáltak meg vele aláíratni, amiben az MSZDP és az FKGP helyi vezetőinél „felfedezett” fegyverrejtegetést „tárták fel.”

Mivel nem jártak sikerrel, május 4-én a mezőhegyesi internálótáborba szállították. Szeptember 1-jén a szegedi ügyészség az elene felhozott vádak alól felmenti, ennek ellenére továbbra is fogva tartják, sőt letartózt-

tatják apját id. Lakos Józsefet, akit 1945. október 22-étől 1946. február 1-éig tartanak fogva, mint erősen jobboldali, a demokráciára káros egyént.

Az immár családtagokra is kiterjedt üldözésnek két fő okát állapíthatjuk meg. Egyrészt az MKP igénye a rendőrség feletti teljes ellenőrzésre, amihez Lakos nem volt hajlandó asszisztálni, másrészt a kommunisták közé belépő egykori piti bűnözők személyes bosszúja az akkoriban eljáró nyomozóval szemben. Ez utóbbi motívum felerősödését jelezte előre, hogy Dadi Imre 1945. november 4-i választásokat követően nemzetgyűlési képviselő lett.

Mivel – mint azt már említettük – Lakost az ügyészség felmentette 1946. január 19-én a Belügyminisztérium internálási osztályán az internálást megszüntető határozatot hoztak. Ennek ellenére nem akarták szabadon engedni, február 1-jén Mezőhegyesről a szentesi internálótáborba szállítják. Mindez nem maradhatott titokban, főként azután hogy a parlamentben Futó Dezső kiscgazda képviselő interpellált Lakos ügyében.³

Ennek hatására február 18-án Garai Ferenc alhadnagy, a szentesi internálótábor parancsnoka közölte Lakossal, hogy még aznap este kiengedik. A szabadulás időpontjaként este 9 órát szabta meg, amit Lakos nem volt hajlandó elfogadni, és csak 19-én reggel hagyta el a tábor. Későbbi szóbeszéd szerint már ekkor vártak rá a sötétben, hogy megöljék. Túl sokat tudott egyes, az MKP-ban föllépő és ott helyi szinten kariert csináló személyek múltjáról, közben az ártatlanok meghurcolása még inkább növelte tekintélyét. *Mindenképpen meg kellett halnia.*

Szabadulása után rögtön a kórházba ment, egyrészt az internálótáborban szerzett sérülés gyógyíttatására, másrészt úgy gondolta, hogy ott talán nagyobb biztonságban lesz. Tévedett. Március 7-ről 8-ára virradó éjszaka a már leírt módon meggyilkolták.

Kik voltak a gyilkosok? – Ennek kiderítése azokra a hivatalos személyekre várt volna, akik részben cselekvő résztvevőként, másrészt ezek társaiként mindenképpen érdekelték voltak az ügy eltussolásában. Mire a helyszínelés megkezdődött a korteremben a nyomokat eltüntették, rendet raktak, a vért felmosták.

Március 8-án külön nyomozócsoport érkezett a Belügyminisztériumból *Ékes István* miniszteri tanácsos vezetésével. Hogy feladatukat mennyire vették komolyan azt jelzi, hogy Ékes 9-én nyomozás helyett vadászni ment a szentesi rendőrség két kommunista vezetőjével, *Nagy István* kapitánnyal és *Kiss Gyula* alezredessel, főkapitánnyal.

Az átmeneti időszak demokratikus felszínének biztosítása még megkövetelte a formai követelmények legalább látszólagos betartását.⁴ Ezért március 13-án Szentesre érkezett *Péter Gábor* vezérőrnagy és *Révai József*. Ez utóbbi pártvezető minőségében kezdett a rendcsináláshoz (legalábbis látszatra). Így március 17-én az MKP szentesi szervezete hivatalos nyilatkozatban értesítette a lakosságot, hogy tizenkilenc tagot kizártak soraikból. Név szerint Wasschmann (Tardos) Istvánt, Vér Jánost, Dóczi Lászlót, Izsák Andrást, Dobronyai Jánost, Magyar Jánost, Páhi Sándort, Serkédi Jánost, Magyar Ferencet, Laczkó Istvánt, Dadi Imrét, Mikecz Jánost, Potroveczki Andrást, Láng Bélát, Szűcs Dánielt, Szűcs Imrét, Gulyás Emilt, Adámszékely Bálintot és Nagy Istvánt. Március 24-én rövid hivatalos jelentés látott napvilágot a gyanúsítottak neveivel, akik valamennyien szerepeltek a kizárt kommunisták névsorában is. A rendőrség *Magyar Jánost*, *Dobronyai Jánost*, *Izsák Andrást* és *Dóczi Lászlót* nevezte meg elkövetőként. Más nevek hivatalosan az ügygel kapcsolatosan nem kerültek föl, Dadi Imre a szintén kizárt képviselő, nyomtalanul eltűnt ezekben a napokban. Róla a Szentesi Újság 1946. július 14-i száma adott hírt, Zsákay álnéven a

mezőhegyesi majorokban tartott előadásokat, de fölismerték és elmenekült.

A gyilkosság kapcsán szóba került személyeket felelősségre vonás soha nem érte.⁵ Azt mindenki tudta, hogy az MKP-ból kizártak köre a bűnös, de hogy a hivatalos verzióban kihozott négy fő volt e ténylegesen a bűntény végrehajtója, arról megoszlottak a vélemények. Az ehhez a társasághoz tartozó Mikecz János eleinte bujdosott, majd elfogták, de 1947. tavaszán Szigetváron már az MKP járási titkáráként tűnik föl.⁶ Wasschmann Mikeczcel volt szökésben, elfogták, majd szabadlábra helyezték, miközben igyekeztek halálhírét terjeszteni. A belügyminisztériumi jelentésben megnevezett négy gyanúsított 1947. március 12-én tűnt fel Szentesen, ahol a Magyar Kommunista Párt rendezvényein vettek részt. Természetesen szabadok voltak,

mozgásukat senki sem korlátozta.⁷ A Magyar Alföld 1947. március 14-i és 15-i számaiban a párthírek rovatban tűnik fel Magyar János neve, mint az MKP előadója egy közeli majorban. A műszerészegédből lett kommunista rendőrtiszt Nagy István átmeneti forgalomból való kivonását követően Kisteleken jelent meg, ahol az MKP helyi szervezetének titkáráként főként az FKGP-vel szembeni agresszivitásával tűnt ki.⁸

A gyilkosok, a felbújtók és végrehajtók egyaránt, tehát megkapták az MKP teljes támogatását, ami egyúttal az ügy eltussolását is jelentette.⁹ Bírósági tárgyalásra, ítélethozatalra soha nem került sor. A történelekről évtizedekig beszélni sem lehetett. Napjainkban Lakos Józsefről emléktábla van elhelyezve Szentesen, sírjánál halálának évfordulóján rendszeresen megemlékezést tartanak.¹⁰

Ifjabb Lakos József az álló sor jobb szélén

Jegyzetek

1. Országosan a legnevezetesebb ügy a gyömrői tömeggyilkosság volt. Erről az esetről valamint a kommunista párt és a rendőrség 1945-ös viszonyairól lásd CSONKA EMIL: *A forradalom oknyomozó története 1945–1956*. München, 1981 62–68. p.
2. Az eseményeket id. Lakos József összefoglalása alapján ismertetem. Független Kisgazda – Földmunkás- és Polgári Párt Levéltára, Ó-Állag 86.d./3. öc. 4–14. p. Bővebb áttekintést ad BARTA LÁSZLÓ–VIRÁGOS TAMÁS *A Lakos-gyilkosság* c. könyve. Szentés, 1992. 153. p.
3. 1946 február 13-án
4. A korabeli nem kommunista – főként kisgazda – sajtó nagy teret szentelt a gyilkosság taglalásának. Főként jellemző ez a Szentesi Újság, a Budapesti Kisújság az Igazság és a Magyar Alföld című lapokra.
5. A parlamentben a felelősségre vonást követelő Futó Dezső interpellációjára adott belügyminiszteri választ az országgyűlés leszávta 1946. május 15-én. Dr. Lévy Zoltán 1946. augusztus 7-i és 1946. szeptember 18-i interpellációira a belügyminiszter már nem válaszolt.
6. Szigetvári kisgazda szervezet átiratai 1947. március 4. és 18. FKGP Levéltára Ó-Állag 86. d. 3. öc. 21–22. p.
7. LD id. Lakos József levele.
8. A kisteleki kisgazda alapszervezet vezetőinek levele Joó Ferenchez a kisgazdapárt pártfőügyészéhez. 1947. június 4. FKGP Levéltára Ó-Állag 89.d. 3.öc. 24. p.
9. 1989-ben Szentesen szakértői csoportot állítottak fel az igazság kiderítésére. A gyilkosság elkövetésével vádolható személyek közül többen később szép karriert futottak be. Dobronyai János Kaposvár pártbizottságának első titkára lett a hatvanas években. Dadi Imre Budapesten rendőr őrnagyként hunyt el, állami pompával temették el. Lásd NALÁSZ MIKLÓS: *Lakos József kivégzése a szentesi kórházban*. Magyar Nemzet, 1996. március 20. 9. p.
10. Emlékének őrzését a Lakos József Baráti Társaság tekinti fő feladatának.

III. GRÓF BÁNYFY DEZSŐ KORTESAI AUTOMOBILON SZEGEDEN AZ 1905-ÖS VÁLASZTÁSOK IDEJÉN